

In de Tweede Fase

Een informatiegids voor leerlingen in de Tweede Fase

Augustus 2010

Beste jongens en meisjes,

Jullie starten dit schooljaar in de Tweede Fase. Een kenmerk van de Tweede Fase is zelfstandigheid. Jullie krijgen in de loop van je opleiding een steeds grotere verantwoordelijkheid voor het eigen leren.

Dat betekent dat de vraag: "Wat heb *jij* gedaan om het te begrijpen?" of "Wat zou *jij* kunnen doen om je werk wel op tijd in orde te krijgen?" steeds vaker aan je gesteld zal worden. Het initiatief om te leren komt steeds meer bij jullie te liggen. Je moet een havo of vwo diploma *willen* halen en daar ook voor *gaan*. De aanpak van de Tweede Fase vraagt van de meeste van jullie een andere kijk op naar school gaan. Niet wachten tot de leraar zegt wat je voor de volgende dag moet doen, maar zelf actief zijn in het plannen van je werk.

Wij realiseren ons dat die veranderingen niet tot stand gebracht kunnen worden door alleen maar over te gaan van het derde naar het vierde leerjaar. Het zal een verandering onder begeleiding moeten zijn. Daarom hebben we in het derde leerjaar ook met studiewijzers en plannings gewerkt, om jullie te laten ervaren wat er anders zal zijn in de Tweede Fase. Ook in de begeleiding tijdens de profielkeuze is er veel informatie over de Tweede Fase aan de orde geweest.

Maar de overgang naar de Tweede Fase blijft in de praktijk een grote stap.

Zo krijgen jullie te maken met een heleboel nieuwe termen, begrippen en vooral veel nieuwe afspraken. Om snel thuis te zijn in deze nieuwe termen en afspraken hebben we deze op een rij gezet in dit "Informatieboekje Tweede Fase".

Het doorlezen van dit boekje is voor iedereen die op een of andere manier iets te maken heeft met de Tweede Fase op het Heerenlanden College van belang. De ervaring in de Tweede Fase heeft ons geleerd, dat het erg belangrijk is dat we ons goed houden aan de gemaakte afspraken, want dan alleen kan het schooljaar met succes worden afgesloten.

In de Tweede Fase wordt er dus een actieve houding van je verwacht. Het initiatief zal in veel gevallen bij jullie neergelegd worden. Dit is aan de ene kant een hele opgave, maar aan de andere kant een geweldige kans om het onderwijs op het Heerenlanden College zo vorm te geven dat jullie goed voorbereid zijn op een toekomst waarin *een leven lang leren* een belangrijke rol speelt.

H.C. Köhler MEd
Afdelingsleider havo 3-5

Drs. M. C. Klopper
Afdelingsleider vwo 3-6

Begeleiding

De Tweede Fase vraagt een grotere zelfstandigheid van jullie dan je de afgelopen jaren gewend bent. Leerlingen zijn niet allemaal even zelfstandig. Daarom is een goede begeleiding noodzakelijk.

Op het rooster staat één uur in de week een mentoruur. Tijdens dat uur is er gelegenheid voor het bespreken van studieaangelegenheden in de mentorgroep, maar ook voor de individuele mentorgesprekken. Een aantal van die uren zal gebruikt worden voor LOB (zie LOB). Op dinsdagmiddag is er ook gelegenheid voor het voeren van gesprekken. Zo is er gelegenheid om minstens twee keer per periode met je mentor een gesprek te hebben.

Beoordelen

De toetsen, verslagen, werkstukken, praktische opdrachten, handelingsdelen en alle andere opdrachten die in de loop van het jaar gemaakt worden, moeten door de leraar beoordeeld worden. In veel gevallen zal dat met een cijfer gebeuren. In de Tweede Fase moeten de handelingsdelen *voldoende* afgerond worden.

Combinatiecijfer

In de Vernieuwde Tweede Fase bestaat het zgn. combinatiecijfer. Dit cijfer is het rekenkundig gemiddelde van de 'kleine vakken/onderdelen' die met een cijfer op de cijferlijst staan. Ook het combinatiecijfer wordt op de cijferlijst vermeld en telt mee in de slaag/zak regeling. Op de havo bestaat het combinatiecijfer uit maatschappijleer (ma), godsdienst/levensbeschouwing (gl) en het profielwerkstuk. Op het vwo zit behalve ma, gl en het profielwerkstuk ook algemene natuurwetenschappen (ANW) in het combinatiecijfer. Het combinatiecijfer is uitermate geschikt om compensatiepunten te scoren voor je uiteindelijke cijferlijst.

Contacturen

Op het lesrooster staat voor elk vak het aantal contacturen aangegeven. Dat zijn uren waarbij een groep leerlingen gekoppeld is aan een vakdocent. Tijdens deze contacturen zullen leeractiviteiten aan de orde komen onder leiding van de leraar. Dit kan zijn een klassikale uitleg, zelfstandig werken (alleen of in groepen), of een combinatie hiervan.

Decanaat

De decaan heeft als taak jullie voor te bereiden op de keuze van je vervolgopleiding. Soms is dit een moeizaam proces, omdat niet iedereen precies weet wat hij/ zij wil, maar vooral ook kan. De eindverantwoordelijkheid voor dit proces ligt bij de decaan. Een deel van de begeleidingstaak is overgebracht naar de mentor, die aandacht zal besteden aan LOB tijdens de mentoruren.

Het bezoeken van open dagen van opleidingen en andere buitenschoolse activiteiten wordt gecoördineerd door de decaan van je afdeling. De decaan geeft in overleg met de afdelingsleider toestemming voor verlof. Tevens is de decaan aanspreekpunt voor de invulling van het geheel vrije deel zoals extra praktische opdracht, eigen invulling, etc.

Deadlines

Het maken van verslagen, praktische opdrachten, handelingsdelen en werkstukken die ingeleverd moeten worden, komt in de Tweede Fase veel voor. De genoemde werkzaamheden krijgen altijd een inleverdatum mee. Deze inleverdata (deadlines) zijn keiharde data. Met het overschrijden van de inleverdatum verspeel je onnodig een herkansing. Wij stemmen die inleverdata zo goed mogelijk op elkaar af. Op tijd beginnen en je werkzaamheden goed plannen kan veel ellende voorkomen! In bepaalde gevallen kun je verplicht worden na lestijd de handelingsdelen op school af te ronden.

Dossier

In de Tweede Fase kennen we dossiers. Daaronder verstaan we materiaalverzamelingen. Dit kan bij verschillende vakken aan de orde komen. Zo kennen we een leesdossier, waarin je bijvoorbeeld het materiaal met betrekking tot het literatuurexamen verzamelt. LOB kent een verzameling materiaal met betrekking tot de oriëntatie op je toekomstige opleiding of beroep. Dit wordt jouw toekomstdossier.

Voor het zorgvuldig bijhouden van het dossier ben je zelf verantwoordelijk. Naar aanleiding van jouw dossier vindt er bij bepaalde vakken een gesprek plaats, en het dossier wordt betrokken bij de beoordeling. Het is van groot belang de verschillende dossiers tot na het eindexamen zorgvuldig te bewaren. Sla alles voor de zekerheid steeds dubbel op; op een usb-stick, op de ELO en/of thuis. Bij sommige vakken moet je de ELO gebruiken om je dossier bij te houden.

ELO

Hiermee bedoelen we de **Elektronische Leer Omgeving**. Hier kun je veel informatie vinden. Behalve dit informatieboekje staan bijv. ook je studiewijzers op de ELO en allerlei andere handige informatie. Sommige vakken zetten er ook opdrachten op en soms moet je dossiers via de ELO inleveren. Controleer dus regelmatig of er iets nieuws op staat. Verder is het ook gewoon een handig communicatiemiddel tussen jou en de docent.

Examendossier

In het eerste jaar van de Tweede Fase worden er al toetsen gemaakt die meetellen voor het eindexamen. De resultaten van die toetsen worden verzameld in het examendossier. Zo is het examendossier dus een verzameling gegevens die van belang zijn bij het vaststellen van het resultaat van het schoolexamen.

Gemeenschappelijk deel

Het gemeenschappelijk deel van het studieprogramma van havo en vwo bevat die vakken met de daarbij behorende studielast, die voor alle leerlingen verplicht zijn.

Handelingsdeel

Handelingsdelen zijn onderdelen van een vak die door de leerling voldoende of goed moeten worden afgerond om in het bezit te komen van het diploma. In het PTA is de deadline (uiterste inleverdatum) van elke handelingsdeel opgenomen. Kenmerk van de deadline is een tijdig en voldoende afgerond handelingsdeel. Het voortraject wordt door de docent vastgesteld. Daarin wordt een controlemoment opgenomen waarna eventuele verbeteringen nog mogelijk zijn. Maak dus goed gebruik van deze controle momenten. Is het handelingsdeel op de datum van de deadline n.l. niet aanwezig of onvoldoende, dan wordt automatisch de herkansing van de periode ingezet om het handelingsdeel alsnog te verbeteren. Hiermee vervalt de herkansingsmogelijkheid van de betrokken toetsperiode. Voor de overgang dienen alle handelingsdelen naar behoren te zijn afgerond.

Herkansingen

In de Tweede Fase heb je het recht om een beperkt aantal toetsen te herkansen.

Na elke periode mag je één SE-toets naar keuze herkansen. Voor deelname aan een herkansing heb je een inspanningsverplichting voor dat vak.

Leerlingen in havo 4, vwo 4 en vwo 5, mogen aan het eind van het schooljaar nog één extra SE-toets, met een cijfer lager dan 6,0 herkansen. Leerlingen in havo 5 en vwo 6 mogen na periode 3 nog één extra SE-toets, met een cijfer lager dan 6,0 herkansen. Al eerder herkanste toetsen mogen echter niet opnieuw herkanst worden.

Ingehaalde toetsen kunnen ook niet herkanst worden.

De herkansingen worden kort voor de volgende toetsweek afgenomen. In periode 4 vindt de herkansing enkele dagen na de toetsweek plaats. Dat geldt ook voor havo 5 en vwo 6 na periode 3.

Hulpmiddelen

Bij verschillende toetsen is het gebruik van hulpmiddelen, zoals woordenboeken, binas, grafische rekenmachine etc. toegestaan. In het PTA staat, per toets, vermeld van welke hulpmiddelen je gebruik mag maken. Op geen enkele manier mag aan deze hulpmiddelen informatie toegevoegd worden. Blijkt bij controle dat dit wel is gebeurd, dan treedt artikel 1.4.1 van het examenreglement in werking. Controleer dus zelf alles goed voordat je de examen-/toetsruimte binnen gaat.

Inhaaltoetsen

Leerlingen die door ziekte of om een andere geldige reden niet aan een reguliere toets kunnen deelnemen, moeten deze zo spoedig mogelijk na toestemming van de afdelingsleider inhalen in overleg met de docent. Deze regeling geldt alleen indien de afmelding voor het proefwerk tijdig heeft plaatsgevonden en de leerling op de eerste dag dat hij/zij weer op school is een schriftelijke bevestiging bij de afdelingsleider heeft ingeleverd. Ingehaalde toetsen kunnen niet herkanst worden.

Internet gebruik

Internet is een informatiebron die veel gebruikt wordt in de Tweede Fase. Met zonder meer 'knippen en plakken' uit deze informatiebron maak je natuurlijk geen werkstukken en praktische opdrachten. Bij dit soort opdrachten gaat het immers om je eigen onderzoek/mening. Er is een groot verschil tussen 'gebruik maken van' en 'kopiëren'. Neem dus nooit zonder bronvermelding of zonder gebruik te maken van aanhalingstekens teksten over uit artikelen of door andere geschreven werkstukken. Zelfs als de gekopieerde passage maar een relatief klein deel uitmaakt van je werkstuk, is er sprake van plagiaat en dus fraude. Plagiaat wordt niet geaccepteerd en bestraft.

Keuzewerktijd (KWT)

Keuzewerktijd is een begrip in de Tweede Fase. Vijf keer per week hebben jullie één uur KWT op het rooster staan. In dat uur heb je niet de keus of je aan het werk gaat, maar met welk vak je aan het werk gaat. Dat kan alleen, of in een groepje van maximaal 4. Soms kun je tijdens een KWT uur uitgenodigd worden bij je mentor.

In het computerprogramma "kwt-check" geef je vooraf aan of je aan het werk gaat in de mediatheek, een computerlokaal of in één van de beschikbare lokalen. In die lokalen zijn leraren beschikbaar om je extra ondersteuning te geven in een bepaald vak. In de beschikbare lokalen kun je ook rustig werken aan opdrachten van dat vak of een ander vak.

In de mediatheek of het computerlokaal wordt je aanwezigheid geregistreerd door het inleveren van je schoolpas. De docenten in de lokalen registreren je

aanwezigheid op een lijst. Je blijft het gehele uur in de gekozen ruimte. Het is verplicht naar de ruimte te gaan waarvoor jij je hebt ingeschreven of je geplaatst bent. Wil je om een geldige reden toch naar een ander vak, dan kan dit alleen in overleg (met de afdelingsleider), tenminste één dag van te voren geregeld worden. Zorg ervoor dat docenten op de hoogte zijn van de wissel, zodat je niet op de absentenlijst terecht komt. Wie op de absentenlijst terecht komt, en zaken niet goed geregeld heeft, moet het kwartuur dubbel inhalen.

Kunstmentor

Een kunstmentor is een leraar die lesgeeft in het vak CKV en daarbinnen de diverse culturele activiteiten aanstuurt en begeleidt. Hij/zij is ook betrokken bij de begeleiding en beoordeling van het kunstdossier, dat je voor CKV moet samenstellen.

Logboek

Bij de beoordeling van praktische opdrachten wordt niet alleen gekeken naar de inhoud, maar moet het "proces", de wijze waarop de praktische opdracht tot stand is gekomen, ook beoordeeld worden.

Een manier om dit te doen is het logboek. Hierbij gaat het om een korte verslaglegging van de uitgevoerde activiteiten die betrokken worden bij de beoordeling.

LOB

LOB staat voor; loopbaanoriëntatie en -begeleiding. De activiteiten die onder LOB vallen, moeten ertoe leiden dat je een goed beeld krijgt van jouw capaciteiten en mogelijkheden voor je toekomst. Je mentor zal je in dit proces begeleiden en het onderwerp komt regelmatig aan de orde tijdens de mentorgesprekken. Alle activiteiten en werkzaamheden die je voor LOB doet komen in je toekomstdossier, evenals de verslagen van je bezoeken aan open dagen.

Mediatheek

In de mediatheek kun je terecht voor informatie en zelfstandig werken. Tijdens tussenuren, KWT (volgens rooster) en na schooltijd mag je gebruik maken van de faciliteiten van de mediatheek. Tijdens KWT-uren moet je je schoolpas inleveren voor de registratie van je aanwezigheid.

De regels in mediatheek zijn bekend en duidelijk aangegeven.

Mentoraat

Elke leerling heeft een eigen mentor, die hem/haar gedurende het jaar begeleidt. In principe hou je in de Tweede Fase dezelfde mentor tot het eindexamen. De mentor is voor jou en je ouder(s)/verzorger(s) het eerste aanspreekpunt in de school. De mentor begeleidt ongeveer vijftien leerlingen (Zie ook Begeleiding).

Perioden

Het jaar is verdeeld in vier perioden. Elke periode wordt afgesloten met een toetsweek.

Plagiaat

Een belangrijk doel van het schrijven van werkstukken is het zelf leren een goed onderbouwde redenering of analyse te formuleren. Daarbij kun je gebruik maken van internet, artikelen of boeken. Je pleegt plagiaat als je uit deze bronnen letterlijk passages overneemt zonder bronvermelding of het gebruik van aanhalingstekens. Dit is vanzelfsprekend niet toegestaan. Docenten beschikken over middelen om plagiaat elektronisch op te sporen (Zie ook Internet gebruik).

Profieldeel

Naast het gemeenschappelijke deel, dat voor iedereen hetzelfde is, heb je een profiel gekozen. De profielen zijn: Cultuur en Maatschappij, Economie en Maatschappij, Natuur en Techniek en Natuur en Gezondheid. De profielen bepalen voor een belangrijk deel je keus voor een vervolgopleiding.

Profielwerkstuk

Aan het eind van havo 4 en vwo 5 starten we de werkzaamheden voor het profielwerkstuk. Dit is een werkstuk waarbij tenminste één profielvak uit het door jou gekozen profiel zijn betrokken. In de vrije ruimte hebben we daar 80 studielasturen voor gereserveerd. Het profielwerkstuk moet in tweetallen gemaakt worden. Het profielwerkstuk zal door jullie zelfstandig opgezet en uitgevoerd moeten worden. Een docent die lesgeeft in één van die profielvakken zal je daarbij begeleiden. Hij beoordeelt het resultaat niet alleen op de inhoud, maar ook de manier waarop het profielwerkstuk tot stand is gekomen. Eind januari in het examenjaar zal het profielwerkstuk afgerond moeten zijn. De uiteindelijke afronding vindt plaats op de presentatieavond.

PTA

PTA staat voor het programma van toetsing en afsluiting. Voor 1 oktober krijg je een PTA.

Daarin staat het volgende vermeld:

- welke vakken toetsen geven die meetellen voor het schoolexamen;
- op welke wijze een toets gegeven wordt;
- het gewicht waarmee de toets meetelt voor het schoolexamen;
- het gewicht waarmee de toets meetelt voor de overgang;
- of de toets herkansbaar is;
- een korte beschrijving van de handelingsdelen en de inleverdatum.

Rapportage

Aan het eind van elke periode krijg je een toetsweek. Na die toetsweek worden de resultaten via een rapportage naar jou en je ouders/verzorgers doorgegeven. Het kan dan gaan om voortgangstoetsen (V-toetsen), schoolexamentoetsen (SE-toetsen), handelingdelen en praktische opdrachten. In de rapportage staan:

1. De resultaten van de behaalde resultaten;
2. Het voortschrijdend gemiddelde, dat betekent dat na elke toetsweek het gemiddelde van alle behaalde resultaten van dat schooljaar worden gerapporteerd;
3. De SE-resultaten worden meegewogen bij het bepalen van het gemiddelde.

Slaag / zak regeling en bevorderingsnorm

De overheid heeft de onderstaande slaag / zak regeling vastgesteld.

Een leerling is geslaagd als:

- alle eindcijfers 6 of hoger zijn; of
- er 1x5 is behaald en voor de overige vakken een 6 of hoger; of
- er 1x4 of 2x5 of 1x5 en 1x4 is behaald en voor de overige vakken een 6 of hoger, waarbij het gemiddelde tenminste 6.0 is.

Daarnaast moeten culturele en kunstzinnige vorming (CKV) en lichamelijke oefening (LO) zijn beoordeeld als 'voldoende' of 'goed'. Cijfers voor ma, gl en profielwerkstuk en - op het vwo- ANW maken deel uit van het combinatiecijfer. Een eindcijfer van een drie of lager op de cijferlijst betekent dat je niet geslaagd bent. Dit geldt ook voor de verschillende onderdelen die meewegen in het combinatiecijfer. D.w.z: als één van de onderdelen van het combinatiecijfer een drie of lager is, dan ben je niet geslaagd. Zelfs niet als het gemiddelde (het combinatiecijfer) een zes of hoger is.

De bevorderingsnorm is hiervan afgeleid en wordt elk jaar bij het eerste rapport uitgedeeld.

Met ingang van het schooljaar 2012-2013 mogen havisten en vwo'ers maximaal één vijf scoren voor Nederlands, Engels of wiskunde. Vanaf 2011-2012 moet je ook gemiddeld een voldoende halen voor het Centraal Examen (CE).

Studielast

In de tweede fase wordt alles omgerekend naar de hoeveelheid tijd die een *gemiddelde* leerling nodig heeft om het werk te kunnen doen.

De studielast van een leerling in de tweede fase bedraagt 1600 uur per jaar. Als we uitgaan van 40 schoolweken, inclusief toetsweken, werkweken, etc., betekent dat een gemiddelde werkweek van 40 uur.

Studiewijzer

De tweede fase vraagt van jullie een actieve en zelfstandige houding. Dat betekent dat je goed moet weten wat je voor de verschillende vakken moet doen om je werkzaamheden te kunnen plannen. Alle vakken geven je per periode een studiewijzer, zodat het programma duidelijk is en het mogelijk is je werk goed te verdelen over de weken. Zo kun je voorkomen dat het werk je vlak voor de toetsweek boven het hoofd groeit. Natuurlijk zullen de leraren en je mentor je daarin begeleiden.

Studieplein Tweede Fase

Het studieplein Tweede Fase kan gebruikt worden in tussenuren. Het plein bevindt zich op de eerste verdieping van de B-vleugel.

- De leerlingen kunnen alleen of in groepen van maximaal 4 leerlingen werken.
- Het moet rustig zijn. Dat betekent dat alleen fluisteren is toegestaan, zodat anderen er geen last van hebben.
- In de studieruimte is eten en drinken niet toegestaan.

Toekomstdossier

Bij LOB werk je aan de keuzes die je moet maken voor je toekomst. Daarbij kun je denken aan de keuze van je vervolgopleiding of beroep. Daarvoor worden in de mentorlessen activiteiten uitgevoerd, maar je zult je ook moeten oriënteren op je vervolgopleiding door bijvoorbeeld het bezoeken van open dagen. Al die activiteiten moeten verzameld worden in je toekomstdossier.

Het toekomstdossier moet "naar behoren" afgerond zijn voordat je aan het Centraal Schriftelijk Eindexamen (CE) mag deelnemen.

Toetsen

V-toets / SE-toets

Elk vak geeft maximaal 2 toetsen per periode. Een vak heeft de onderstaande mogelijkheden:

1 V-toets en 1 SE-toets

2 V-toetsen

1 SE-toets

1 V-toets

Aan het eind van elke periode is er een toetsweek. In die toetsweek worden er Schoolexamentoetsen (SE-toets) afgenomen.

Alle V-toetsen worden afgenomen buiten de toetsweken, in de reguliere les van 50 minuten. De talen mogen echter per periode één voortgangstoets (lezen, spreken, luisteren of schrijven) afnemen in de proefwerkweek.

Voortgangstoetsen tellen niet mee voor het schoolexamen en zijn bedoeld om een oordeel te geven over de beheersing van dat deel van de leerstof waar de toets over gaat. V-toetsen spelen wel een rol bij de overgang. V-toetsen kunnen niet herkanst worden.

Het gemiddelde van alle *Schoolexamentoetsen* bepaalt aan het eind van de opleiding het schoolexamencijfer voor dat vak. Samen met het cijfer van het centraal examen wordt het eindcijfer vastgesteld.

Diagnostische toetsen

Een diagnostische toets stelt een diagnose. Dat betekent dat je na het maken van deze toets weet welke onderdelen van de leerstof je beheerst en welke onderdelen nog extra aandacht vragen om straks de "echte" toets goed te kunnen maken. Na een goede voorbereiding mag je, in overleg met de leraar, aan de diagnostische toets meedoen. Een diagnostische toets is dan een onderdeel van je leerroute. Elk vak zorgt ervoor dat je in elke periode minstens één diagnostische toets beschikbaar is. Een diagnostische toets wordt niet meegerekend bij het vaststellen van je rapportcijfer.

Tussenuren

In de tweede fase bestaan geen 'tussenuren' meer. We gaan uit van een actieve en zelfstandige leerling die goed met zijn tijd omgaat. Je weet van alle vakken wat er de komende weken gedaan moet worden. De studiepleinen en de mediatheek zijn beschikbaar om te werken. Dit houdt ook in dat een aantal tussenuren geen reden is om vrij te vragen voor een uur of uren daarna.

Vrije deel

Naast het gemeenschappelijk deel en het profieldeel kent de Tweede Fase een vrij deel.

Van dat vrije deel mag de school een deel invullen, maar je moet ook zelf aan een deel invulling geven.

De school heeft godsdienst/levensbeschouwing, de werkweek, LOB en het profielwerkstuk in het vrije deel gezet. Bovendien moet in het vrije deel één examenvak worden gekozen.

Daarnaast is nog ruimte voor andere activiteiten, die je met je decaan afspreekt.

Vrijstellingen

Gezaken in havo 5 / vwo 6 kunnen, in overleg met de docent/afdelingsleider vrijstellingen krijgen voor SE-vakken die met een voldoende zijn afgesloten. Bovendien kan na overleg met de docent vrijstelling verleend worden voor praktische opdrachten en handelingsdelen. Bij doubleren in de andere leerjaren van de Tweede Fase worden, behalve voor afgesloten CKV opdrachten, **geen** vrijstellingen verleend.

Zelfstandigheid

Zelfstandigheid is **het** sleutelwoord in de tweede fase. In de samenleving wordt er steeds meer een beroep gedaan op een actieve rol van mensen. Als je afwacht tot een ander voor jou beslist, is het in veel gevallen te laat en mis je de boot. Wil je van je toekomst wat maken, dan is het belangrijk initiatief te nemen. De vernieuwingen in het onderwijs hebben die actieve en zelfstandige leerling hoog in het vaandel staan. Het Heerenlanden College wil op zijn eigen wijze bijdragen aan de ontwikkeling van die actieve, zelfstandige leerling.